

MOLTER KÁROLY:

EMLÉKEZÉS A SZABADSÁG VÉRTANÚIRA

Marosvásárhely népe, a református kollégium és az összes iskolák ifjúsága, a megszállás huszonkét esztendő s kényszerűsünetével, évtizedek óta zarándokol a nagy napokon ide, a székely vértanúk sírjához. Ennek oka az, hogy 1854. március tizedikén a nagyszebeni cs. kir. hadi törvényszék kötél általi halállal büntette Török János ref. főiskolai tanárt, Nagyvárad Horváth Károly földbirtokost és Gálfi Mihály volt szolgabíróát az osztrák elnyomás és önkényuralom elleni, csírájában elfojtott összeesküvésükért. A sejtrendszerben fölépített székelyföldi, nemzeti összeesküvést az akkor Észak-Amerikában időző nagy Kosuth Lajosnak egy nem egészen tisztázott szerepű forradalmi ügynöke, Makk ezredes és egy jóhiszemű, Ruzicska nevű emisszárius készítette elő; azonban egy-két aljas jellem, két áruló meg hiúsította a függetlenség titkos mozgalmát, följelentette a vezetőket és hóhérekre juttatta őket. Később a kiegyezés után közadakozásból a székely főváros ezt az emlékművet állította föl a nép jog hőseinek, három legnemesebb martirjának, akik iránti kegyeletünk és tiszteletünk sohase múlhat el, amíg ebben a városban magyarság és emberiség mozdítja a szíveket..

Kedves magyar testvéreim, jól tudjuk az ősi ígét, hogy aki a hazáért hal meg, - eleget élt! Íme három vértanú, aki itt nyugszik alattunk, iszonyú testi halála után a 87-ik évben még mindig él, tán inkább, mint valaha. És minden tavaszon a természettel együtt csúfolja meg a feledés telét. Hát még ezen a tavaszon, amikor a föld, amelyből vétettek, és amely visszavette őket, az ő nagy magyar lelkük szerint született újjá! Ó, a lélek! Különös gyermeke e csillagnak: éltető levegője nem anyagból való és üdítőbb az erdő ózonánál, mert a neve: szabadság! Hányan hajtották már akár a legbölcsebb fejet is halálra, lakolni az indulatos vágyért, hogy újra szabadok lehessenek! Mekkora kincs lehet a szabadság, hogy olyan rettentő halállal és meggyalázó szándékkal torolja meg a zsarnokság, ha valaki népének vissza akarja szerezni! S milyen ősi, egészséges ösztöne a népnek, hogy a szabadság ellen vétőket, az elnyomókat és pribékjeiket olyan mély megvetéssel sújtja, sokszor századokon keresztül! Hála a Gondviselésnek, nemcsak a szolga születik szolgálásra, a szabad lélek is szabadságra termett. Török János, Horváth Károly és Gálfi Mihály a maga életformájának lendületében, tehát nem véletlenül lett a szabadság vértanúja. A szabadságot ismerni,

szeretni kell, ha elveszett, újra el kell képzelni és elképzeltetni: sugallani kell a népünknek, végső fokon testi pusztulásunkkal is, hogy megtört homlokunkon az egyéni jegy a közösség jelképévé váljon, a fölismert legfőbb JÓÉ! A három vértanú volt ezen a városon s Erdélyországban a legmagyarabb jelképhordozó, torkukon a népszabadság fojtódott el hóhérkézen, mikor egyetlen szép életük hajlott e tavaszi sírba a legnagyobb szépségért, a magyar szabadságért!

Kedves testvéreim, akik elé itten 22 sötét éven át meredt ez az emlékoszlop, valamennyien nagyon is megtanultuk e sírjel értelmét! Mély aléltásunkban, megalázottságunkban, a börtönökben, ahol merészebbjeink sínylődtek, a szegénység magányában, vagy a téboly és halál napi közelségében sokszor mondhattuk el: Török János, Horváth Károly és Gálfi Mihály egy lépéssel mindig előttünk jártak! Úgy állt itt az ínséges kisebbségi magyar előtt ez az emlékoszlop, mint a legnemesebb szemrehányás: lám, mi megpróbáltuk a honfiúság legigazabb, végső tartalmát és értelmét, amelynek Petőfi is megszállottja volt itt a közelben: a vértanúságot! Értünk búsul a hon s nem mi a honért! Nem alkudtunk sem a hatalommal, sem önmagunkkal és ha egyebet nem is értünk volna el, legalább félni tanítottuk a rabtartókat rabjaiktól!

Pedig talán egyebet is elértek ők, e város és a Székelyföld legnemesebb szülőttei! Török János teológiát adott elő a református főiskolán, magas szinten az Isten igéjét magyarázta a székely ifjúságnak, még akkor is, amikor megtört a teste a szabadság istenéért. Végső fokon mi a teológia? Az eszmény élete, még a földi halál után is. Gálfi Mihály a jognak volt önfeláldozó példája, az igazságnak serény magyarja és fiatal társuk, Horváth Károly, aki ezt a mi drága földünket mívelte, báró Orbán Balázs szerint a három vértanú közül a legtöbbre hivatott elme. Csak a jellemük volt közös, kemény, mint húnlátta szikláink. Három szellem, aki a lehetetlent is megpróbálta: kiéptíteni a magyar szabadság csíratelepét, hogy fölhozhassák egy elszánt mélységből a gyönyörű, örökűj, magyar napvilágra! A természet és a naptár neveit választották tetteik ismertető igéinek, s íme, jutalmuk lett, hogy a természet visszafogadta és besorozta őket halhatatlan gyermekei közé! A három magyar férfi büszkén jött ide meghalni, egyikük egyenesen a tudomány csarnokából, melyet zörgő fegyverekkel vett körül a szoldateszka. Árulók és vad poroszlok óhajtották fejükért a vérdíjat, - de az akkor néma nemzet ma haláluk áhitatában fejezi ki hangosan önmagát: nem lehet nagy nép, amelynek nincsenek vértanúi! A vértanú népének jövendő napjait sokasítja és a bitó rózsafája lesz a meggyötört hősök nemzetének

Kedves testvéreim, a változó idő megfakított rengeteg jelszót és számos nevelőelvet. Akinek finom volt a hallása az utolsó negyven évben, hányszor vehette észre, hogy nem egy magyarnak volt meg a sokszor jóhiszemű szándéka, hogy megfakítsa 1848. ideáljait, hogy ne fájjon már a vígasztaló „Ne sírj, ne sírj, Kossuth Lajos!” és ne várjuk már, míg „Majd hoz Kossuth tiszttát, Türr Pista meg puskát!” Politikai és társadalmi fejlődés címén kerül bírálathoz minden egyes sorsdöntő nemzeti lépés, és akik meglépték, örökké viselik a jövendő előtt

a felelősséget, még akkor is, ha vértanúi lettek bátorságuknak. De kérdezzenek meg bennünket, Marosvásárhely magyarjait, polgárokat és munkásokat, ifjakat és véneket, hogy tudunk-e motorizált határkövek idején megtartóbb, történelmibb, egyetemesebb és parancsolóbb nemzeti jelt, mint ezt az oszlopot itt, a három vértanút? Van-e gyermekibb, égibb, őzletlenebb mondat egy nép lelkiismerete előtt, mint a Török, Gálfi és Horváth halála, van-e csengőbb vezényszó a megmaradásunkra, mint az, amely koporsótlán földpárnájukat ékesíti: „Életét adta hazáért!” - Ez a legrövidebb kifejezése a hazaszeretetnek és a bölcsélet legmélyebb igazolása emberméltóságunk történelmében. Nincs más, csak egyetlen testem és ezt odaadom a szárnyaló magyar lélek oltárára áldozatnak!

Kedves testvéreim, mi látjuk talán a legjobban a magyarok közt, hogy a Maros felsőfolyásánál, itt Marosvásárhelyt és a Maros alsófolyásánál, Aradon ölszámra termett a bitófa a magyar szabadság vértanúi számára. E népdalba foglalt, jelképes folyókn a közepén most is idegen hidak alatt, idegen béklyókat nyög. S ha mint magyarok és székelyek nem is volnánk ezeréves, kényes fia a szabadságnak, akkor is a Török, Gálfi és Horváth vértanúságát itt a Marosmentén intő jelnek éreznők arra, hogy ez a mi szent folyókn nem szabadult még föl egészen! Emlékezzünk Eötvösre és alkalmazzuk örök szavait Erdélyre: hazánk könnye e folyó! S fiainak véráldozatától függ, hogy öröm, vagy bánat könnye lesz-e? Ezért föl a szívekkel és fejekkel, úgy menjünk haza a mieinkhez, mint akik a legsűrűbb magyarságot tapasztaltuk itt a szabadság oszlopánál, azt a magyarságot, melynek e kőoroszlán az őrzője s amelyről Ady azt énekelte, hogy „elvézrik egy gondolon!”

Mert, atyámfiai, megmondották nekünk a szabadság e hitvallói, hogy a magyarban is erősebb a gondolat a vérnél, mivel a vér kiontható, de a gondolat elpusztíthatatlan! Itt vagyunk az el nem múló magyar gondolat nevében és megköszönjük nektek, drága időnapelőtt halálrament véreink e megszentelt földben, hogy egyszerű, de örök példái voltatok a magyar halhatatlanságnak!

A marosvásárhelyi református kollégium évkönyve az 1939-1940-es és 1940-1941-es iskolai évről. Marosvásárhely, 1941., 33-36. oldal.